

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В УКРАЇНІ ТА АВСТРІЇ

виховних системах, зумовлює принципи, зміст, організацію, методи й форми роботи. К. Ушинський у своїх працях довів необхідність існування високої мети для виховання всебічно розвиненої особистості, якій притаманна самостійність, відповідальність, творчість та любов до праці.

1. Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / В. Лозова, Г. Троцько. – Харків, 2002. – С. 126 – 174.

2. Мета і цілі навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-4290.html>

3. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи / Л. Подоляк, В. Юрченко. – К., 2006. – 315 с.

4. Психологічна сутність, структура і цілі процесу навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://psi-help.com/lekczi-pedagogchno-psixolog/324-psixologchna-sutnst-struktura-czl-proczesu-navchannya.html>

5. Складові процесу виховання [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: http://ua.coolreferat.com/Складові_процесу_виховання_часть=2

6. Струминский В.Я. Проблема воспитания в педагогической системе К.Д. Ушинского / В.Я. Струминский // К.Д. Ушинский. Избранные педагогические сочинения: В 2 т. / Под ред. члена-корреспондента АПН проф. В.Я. Струминского. – М.: Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1953. – Т. 1. – С. 7–52.

7. Ушинский К.Д. Письма о воспитании наследника русского престола / К.Д. Ушинский // Архив К.Д. Ушинского: В 4 т. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1962. – Т. 4. – С. 573 – 603.

8. Ушинский К.Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології / К.Д. Ушинський // К.Д. Ушинський. Вибрані педагогічні твори: У 2 т. Пер. з рос. / Редкол.: В.М. Столетов (голова) та інші. – К.: Рад. школа, 1983. – Т. 1 – С. 192 – 471.

9. Ушинський К.Д. Праця в її психічному і виховному значенні / К.Д. Ушинський // К.Д. Ушинський. Вибрані педагогічні твори: У 2 т. Пер. з рос. / Редкол.: В.М. Столетов (голова) та інші. – К.: Рад. школа, 1983. – Т. 1. – С. 104 – 120.

Стаття надійшла до редакції 31.01.2012

УДК 37.013.42(477+436)

Оксана Павлішак, кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри мовної та міжкультурної комунікації
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В УКРАЇНІ ТА АВСТРІЇ

У статті проведено порівняльний аналіз системи підготовки соціальних педагогів в Україні та Австрії. Акцентовано на позитивному та негативному досвіді підготовки даних фахівців в двох країнах. Постульовано, що система підготовки соціальних педагогів України та Австрії змінюється і пристосовується до нових педагогічних концепцій. Показано особливості змісту фахової підготовки соціально-педагогічних кадрів в Україні та Австрії.

Ключові слова: порівняльний аналіз, система підготовки, соціальний педагог, зміст фахової підготовки.

Літ. 16.

Актуальність проблеми професійної підготовки соціальних педагогів в Україні як складової загальноєвропейського підходу до унітаризації стандартів вищої освіти щодо підготовки фахівців різного профілю, необхідності запозичення зарубіжного досвіду у розв'язанні зазначеної проблеми та відсутність системних науково-педагогічних досліджень у цьому напрямку в Україні зумовили наш вибір порівняти основні аспекти реформи вищої освіти України та Австрії, враховуючи також основні вимоги та міжнародні декларації і вплив цих перетворень на організацію навчання педагогів і передусім соціальних педагогів.

Метою нашої статті є провести порівняльний

аналіз освітніх систем із підготовки соціальних педагогів в Україні та Австрії. **Предметом** дослідження – є дві системи підготовки соціально-педагогічних працівників в Україні та Австрії. **Об'єкт** дослідження – зміст підготовки соціальних педагогів в Україні та Австрії. Акцентуємо також і на негативному досвіді навчання у вищих навчальних закладах України та Австрії. Зазначимо, деякі проблеми характерні тільки для Австрійської Республіки, інші ж – суто для нашої держави. Проте обидві країни прагнуть до єдиного європейського простору, відтак організація навчання соціальних педагогів у вищих навчальних закладах повинна мати спільне підґрунтя, хоча вона може різнитися в

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В УКРАЇНІ ТА АВСТРІЇ

національному плані. Проблеми вищої школи, розвиток здібностей соціального педагога та вплив реформ на організацію навчання у вищих навчальних закладах України та зарубіжжя вивчали (або принагідно торкалися у своїх працях) А. Капська [7], І. Зверева [4; 5], С. Гадзинська [2], М. Приходько [13], Н. Ізбуцька [6], М. Коць [10], Ю. Мацкевич [12], О. Карпенко [8], А. Кулікова [11], В. Баранов [1] та інші. До певного часу в Україні питання підготовки спеціалістів за програмою ступеневої освіти залишалося остаточно не вирішеним. Йшлося про необхідність створення нових програм навчання для молодих науковців, які міститимуть нові курси і будуть насичені новими методами та формами підготовки. Введення таких програм призведе, своєю чергою, до збільшення тривалості навчання в аспірантурі. Окрім кандидата наук в Україні існує ще й вищий науковий ступінь – доктор наук. В Австрії ж уже сам захист дисертації дає ступінь доктора. З іншого боку – ступінь доктора відіграє важливу роль в системі вищої освіти нашої країни, адже, порівняно з першим, котрий носить кваліфікаційний характер, він свідчить про те, що дослідник зі ступенем доктора вирішив певну наукову проблему або заснував новий науковий напрямок.

Основною тенденцією розвитку вищої освіти у Європі є її інтеграція відповідно до Болонської угоди. Австрія, яка раніше за Україну вступила до Європейського освітнього простору, може поділитися своїм досвідом щодо стандартизації вищої освіти. Проте, на нашу думку, відмова від кращих освітніх традицій нашої країни буде недоцільною. Сьогодні австрійські вищі навчальні заклади з підготовки соціальних педагогів намагаються перебудувати свою систему освіти на більш прогресивну, внести конкретні зміни та корективи в навчально-виховний процес. З огляду на таку ситуацію, входження України до європейського освітнього співтовариства є цілком вчасним та реальним. Отже, обидві країни – Австрійська Республіка та Україна – мають перейти до впровадження стандартів вищої освіти за Болонською угодою, вважаючи Болонський процес рушійною силою освітньої реформи. Відповідно до цих конвенцій створюються умови для вільного пересування студентів, викладачів, інших працівників освіти та дослідників у Європі. У новій концепції навчання студент виступає як суб'єкт освіти, завдяки цьому зміцнюється довіра між учасниками навчального процесу, що має велике значення при набутті соціально-педагогічних компетенцій.

Однією з форм ефективного самостійного

навчання фахівців соціальної сфери в Австрії є комбіноване навчання декількох дисциплін, яке сприяє розвитку практичних навичок студентів. Воно має значні переваги над традиційними формами навчання, заощадує час, сприяє кращій організації навчального процесу, враховує індивідуальні потреби студента. При цьому темп засвоєння навчального матеріалу не збільшується. Комбіноване навчання дозволяє використовувати інноваційні технології, зокрема комп'ютерні. Це сприяє не тільки вдосконаленню навчального процесу, а й інтеграції в сучасний світовий освітній простір. Використовуючи такі методи та форми навчання соціальних педагогів в Україні, можна досягти високого рівня набуття відповідних професійних компетенцій, реформування навчальних програм, які б забезпечували якість та стійкість у навчанні, мети підготовки української молоді до самостійної, творчої праці та неперервної освіти.

Пошук шляхів модернізації сучасної української школи соціальної педагогіки вимагає вивчення проблем диференціації навчання, у тому числі і досвіду Австрії. Аналіз наукової австрійської літератури засвідчив, що у вищих навчальних закладах цієї країни напрацьовано значний досвід здійснення профільної диференціації змісту освіти соціальних педагогів, а диференціація навчання виступає основою організації навчального процесу в коледжах, інститутах та університетах. Вона здійснюється завдяки наявності різнопрофільних напрямів навчання (соціально-педагогічна робота горті, соціально-педагогічна робота з організації дозвілля, соціально-педагогічна робота з неповносправними тощо). Їх різноманітність у кінцевому підсумку зводиться до академізму у навчанні та його практичного спрямування. Отже бачимо, що для австрійської системи підготовки соціальних педагогів характерним є переведення навчальної діяльності у рідше практико-орієнтованої підготовки, забезпеченої академічно, в умовах вибору. Цей досвід може бути корисним і для формування системи профільної освіти в контексті реформування соціально-педагогічної освіти в Україні.

Головне завдання сучасних форм та методів підготовки соціальних педагогів (зокрема супервізії, тренерства, методів театральної педагогіки та біографічних розвідок, розв'язання ситуативних задач та інших в Австрії) – здійснювати відповідно до сучасних вимог і стандартів освіти, індивідуалізовану підготовку спеціалістів з урахуванням потреб їхньої мобільності та ефективності, вирішення пріоритетних та актуальних питань практичної

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В УКРАЇНІ ТА АВСТРІЇ

соціально-педагогічної діяльності. Відтак вважаємо за необхідне ввести такі методи та форми підготовки спеціалістів соціально-педагогічної сфери в Україні поряд зі спеціальною підготовкою та формуванням професійних навичок.

Отже, Болонська система навчання відкриває для студентів у соціально-педагогічних навчальних закладах широкий простір для дій: це інтенсивна самостійна робота, цілеспрямований контроль, гнучкий розклад навчання, наявний для кожного студента комплект спеціальних засобів навчання, можливість контакту з викладачем тощо [15; 16].

З метою адаптації та використання у вищих навчальних закладах соціальної педагогіки України позитивних елементів організації навчання студентів Австрії слід внести певні корективи в навчальний процес вітчизняних освітніх закладів, проаналізувавши сучасне економічне становище вищих педагогічних навчальних закладів, їхній професорсько-викладацький склад, навчально-методичне забезпечення, а також урахувавши українські традиції та сучасні парадигмальні освітні тенденції.

Виходячи з українських традицій та парадигмальних освітніх цінностей, можна ввести у навчальний процес соціальних педагогів у вищих навчальних закладах такі позитивні елементи навчання, запозичені з австрійських закладів освіти, як вибір предметів для вивчення в рамках освітньої програми, робота над науково-дослідними проектами, навчання методами супервізії та біографічних розвідок, акцентування на практичному компоненті фахової підготовки. Однак попередньо треба адаптувати їх до українських навчальних умов.

Результати дослідження свідчать, що Австрія проводить реформи щодо збільшення асигнувань на освіту, розробки гнучких навчальних планів, програм, впровадження нових форм, методів та технологій навчання, скорочення його середньостатистичної тривалості, відкриття нових вищих навчальних закладів, підвищення мобільності студентів та викладачів, поліпшення умов ефективного залучення молоді до виконання наукових досліджень, посилення автономії вищих навчальних закладів.

Порівняльний аналіз дає підстави зробити висновок, що на сьогодні в Україні та Австрії відбуваються зміни, спрямовані на усунення недоліків вітчизняних систем навчання. Змістом реформування вищої освіти в нашій державі є прийняття законодавчих і нормативних документів про підтримку студентської молоді, гуманізація вищих навчальних закладів, пошук

нових форм та методів навчання і модернізація його мети, впровадження інноваційних технологій, форм контролю знань студентів та якості діяльності навчальних закладів, кооперація вітчизняних та зарубіжних вищих навчальних закладів, перехід до суб'єкт-суб'єктної педагогічної парадигми тощо.

Одним із першочергових завдань навчальних закладів соціальної педагогіки обох країн є підготовка фахівців, здатних розв'язувати не лише професійні, а й соціально-економічні завдання; лідерів не тільки у соціально-педагогічній сфері, а й у суспільному житті. Тому спільною тенденцією розвитку вищої соціально-педагогічної освіти України і Австрії є їхня фундаменталізація та гуманізація. Перша з них пов'язана з поглибленим вивченням фундаментальних дисциплін, остання – із запровадженням у навчальний процес дисциплін, які сприяють усвідомленню майбутнім фахівцем свого місця в суспільстві та довкіллі. В основу гуманізації соціально-педагогічної освіти покладено використання високих інформаційних технологій та новітніх методів та форм роботи з урахуванням проблем дітей та молоді, їх захисту та допомоги.

Необхідно зазначити, що реформи в обох державах проводяться шляхом упорядкування мережі вищих навчальних закладів соціальної педагогіки, усунення недоліків в управлінні ними, удосконалення організації навчального процесу, пошуку нових форм та методів роботи зі студентами.

Від початку свого існування навчальні заклади соціальної педагогіки в Австрії перебувають у постійному розвитку: змінюються та пристосовуються до нових суспільних вимог навчальні плани, поліпшується методично-дидактичне викладання матеріалу, удосконалюється практика в різних соціально-педагогічних сферах, розширюється мережа елементів та формується державна система професійної підготовки соціальних педагогів.

Водночас в Україні впродовж ХХ століття здійснювалася підготовка соціальних педагогів в межах загально-педагогічної системи, хоча й з ідеологічним застереженням. Партійні та комсомольські осередки визначали її завдання, контролювали виконання. У школах соціально-педагогічну роботу виконували піонерські вожаті, організатори з позакласної та позашкільної виховної роботи та класні керівники, які не мали відповідної фахової соціально-педагогічної підготовки. Наприкінці 80-х років професійна підготовка соціального педагога формувалася як цілісна система внаслідок діяльності наукових

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В УКРАЇНІ ТА АВСТРІЇ

шкіл соціальної педагогіки Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова, Запорізького державного університету, Київського національного університету імені Тараса Шевченка та інших [9, 9].

В останні роки відбувається загальна реорганізація структури системи підготовки соціального педагога як рівневих відповідно до принципів і положень Болонського процесу, ринкових запитів на фахові послуги, реалізації соціальної політики держави.

В Австрії змінюються вектори професійної підготовки. Перший (існував до першої половини 90-х років) – підготовка соціального педагога як єдина на рівні бакалаврату й спеціалізована на магістерському рівні. Другий сформувався в другій половині 90-х років як рівнева система підготовки (бакалаврат – магістратура) за спеціальностями з 1-го курсу соціально-педагогічного напрямку. Є широкі можливості для здобуття ступеня доктора наук. Він відповідає загальним європейським тенденціям щодо ранньої спеціальної підготовки фахівців для соціальної сфери. Продовжується перепідготовка соціальних педагогів у навчальних закладах. Спостерігається тенденція децентралізації управління навчальними закладами, що відповідає загальноєвропейській. Простежується тісний зв'язок між розвитком наукової школи та системою професійної підготовки, її подальшим структуруванням завдяки налагодженню міжнародних контактів науковців. Система професійної підготовки швидко реагує на зміни соціального характеру, запити регіонального ринку праці.

В Україні аналіз структури системи професійної підготовки соціального педагога дав змогу виявити основні тенденції й особливості її розвитку. Це централізація управління, спеціалізація на другому рівні підготовки соціального педагога, формування теоретичної та емпіричної бази для розвитку нових спеціальностей соціально-педагогічного напрямку як реакції на запити ринку праці, розширення кола суб'єктів соціально-педагогічної діяльності, які впливають на організацію системи професійної підготовки (громадські організації, фонди, церква, технічні вищі навчальні заклади). Відповідно до державних стратегій входження України в Болонський процес сучасній системі професійної підготовки соціального педагога притаманний рівневий характер: бакалавр – спеціаліст, магістр. З розвитком системи виникають нові вектори: підготовка соціального педагога як спеціалізована з 3 – 4-го курсу (керівник дитячих об'єднань й організацій, соціальна педагогіка та управління,

соціальне гувернерство, соціальна педагогіка сім'ї, дозвіллезнавство). Нові вектори в підготовці зумовлені розширенням соціально-педагогічних адресантів; входженням школи соціальної педагогіки України та системи підготовки у світовий контекст розвитку освіти; розширенням спеціалізованих досліджень у галузі соціальної педагогіки [9, 10].

Щоб зіставити сучасний стан і перспективи розвитку систем професійної підготовки соціального педагога в Україні та Австрії, ми провели порівняльний аналіз особливостей змісту професійної підготовки. В Австрії зміст на рівні бакалаврату розподілено на два паралельні блоки: загально-педагогічні та спеціально-педагогічні дисципліни; теоретичні та практичні, що зорієнтовані на обрану спеціальність. Магістерські студії забезпечують поглиблене вивчення загальної педагогіки, а також удосконалення бакалаврської чи обрання іншої спеціальності.

В Україні виявлено такі особливості змісту професійної підготовки соціального педагога: навчальний матеріал розподілений на блоки гуманітарних, соціально-економічних і фундаментальних професійно зорієнтованих дисциплін; збережено теоретичну спрямованість змісту перших трьох курсів підготовки; спеціалізацію підготовки зосереджено на двох останніх курсах.

Сьогодні в Україні відбуваються позитивні процеси безперервної підготовки кадрів соціальних педагогів. Вона здійснюється за такими напрямками: допрофесійне навчання, професійне навчання, перепідготовка та підвищення кваліфікації [14, 258 – 260].

Висновки. Отож, система підготовки соціальних педагогів України та Австрії змінюється і пристосовується до нових педагогічних концепцій. Як бачимо, Австрія мобільніше та якісніше розв'язує поставлені перед нею завдання і виконує окреслене завдання. У системі підготовки соціального педагога в Україні поки що недостатньою є увага до практичної підготовки згаданих фахівців та використання новітніх методів і форм роботи зі студентами.

1. Баранов В.В. Соціальний педагог у закладі соціальної реабілітації: основні напрямки діяльності / В.В. Баранов // *Практична психологія та соціальна робота.* – 2006. – №6 (87). – С. 74 – 78.

2. Гадзинська С.М. Професійно важливі якості соціального працівника / С.М. Гадзинська // *Практична психологія та соціальна робота.* – 2007. – № 7 (100). – С. 78 – 80.

3. Державна національна програма “Освіта”: *Україна XXI століття.* – К.: Райдуга, 1994. – 61 с.

4. Зверева І.Д. Соціальна педагогіка: теорія і

ІВАН ФРАНКО ПРО СТАН ТА ВИМОГИ ДО ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ

технології / І.Д. Зверєва. Підручник. – Київ, 2006. – 314 с.

5. Зверєва І.Д. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в Україні: автореф. на здобуття ступеня наук, д-ра пед. наук: спец. 13.00.05 “Соціальна педагогіка” / І.Д. Зверєва. – К., 1999. – 39 с.

6. Ізбуцька Н.В. Тренінг професійної комунікації соціального педагога та соціального працівника / Н.В. Ізбуцька // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – №3 (96). – С. 51 – 56.

7. Капська А.Й. Соціальна педагогіка / А.Й. Капська. Підручник. – Київ, 2003. – 255 с.

8. Карпенко О.О. Зміст та структура професійної компетенції соціального працівника / О.О. Карпенко // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2006. – №4. – С. 54 – 60.

9. Козут С.Я. Система професійної підготовки соціальних педагогів у вищих навчальних закладах освіти України і Польщі (порівняльний аналіз): автореф. на здобуття ступеня наук, канд. пед. наук: 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки” / С.Я. Козут. – Івано-Франківськ, 2005. – 21 с.

10. Коць М.О. Комунікативна компетентність як складова професіоналізму майбутнього педагога /

М.О. Коць // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – №1 (94). – С. 52 – 55.

11. Кулікова А. Підготовка соціальних працівників у системі вищої освіти Швеції / А. Кулікова // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2006. – №4. – С. 77 – 81.

12. Мацкевич Ю.Р. Підготовка соціальних педагогів до роботи з людьми похилого віку: автореф. на здобуття ступеня наук, канд. пед. наук: спец. 13.00.05 “Соціальна педагогіка” / Ю.Р. Мацкевич. – Луганськ, 2003. – 20 с.

13. Приходько М.І. Особистісно орієнтована підготовка соціального педагога та працівника – нова парадигма дослідження соціальної педагогіки / М.І. Приходько // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – №3 (96). – С. 20 – 26.

14. Чугуєвський В.Г. Проблеми підготовки соціальних педагогів у системі вищих навчальних закладів України / В.Г. Чугуєвський // Збірник наукових праць Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Суспільні процеси: психолого-педагогічні та соціальні аспекти. – Київ, 2004. – С. 255 – 262.

15. http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/ects/ects_cons.pdf

16. http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/ects_en.html

Стаття надійшла до редакції 04.02.2012

УДК 821.161.2.09Фра:371.671

Роман Вишнівський, кандидат педагогічних наук, старший викладач

кафедри практики англійської мови

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ІВАН ФРАНКО ПРО СТАН ТА ВИМОГИ ДО ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ

У статті на основі вивчення й аналізу низки публіцистичних статей та оповідань Івана Франка дана його оцінка тогочасним шкільним підручникам, висвітлено ідеї вченого стосовно стану, ролі та значення шкільних підручників у навчанні і вихованні української молоді. Зосереджено увагу на вимогах, які ставить І. Франко до шкільних підручників, та завданнях, які вони повинні містити.

Ключові слова: Іван Франко, школа, підручники.

Літ. 14.

Постановка проблеми. Постійні зміни, що відбуваються у сучасному українському суспільстві загалом і в системі освіти зокрема, визначають все нові й нові вимоги до підручника, як основного засобу навчання. Адже з одного боку підручник – хранитель знань, накопичених сучасною наукою, засіб трансляції цих знань, з іншого – комплекс пізнавальних матеріалів, завдань, вправ, покликаних стимулювати учнів до подальшого набуття знань, формувати в них сучасний світогляд, навички успішної соціальної адаптації, самостійного наукового пізнання, розвивати їхні творчі здібності, здатність до самоосвіти і самореалізації.

Розв’язання цих завдань має ґрунтуватися на врахуванні позитивних надбань учених, педагогів, культурно-освітніх діячів минулого, позаяк це дає змогу по-новому оцінити здобутки української педагогічної науки та скористатися ними для удосконалення шкільної освіти в сучасній Україні. Особливо важливим у цьому контексті є вивчення літературно-педагогічної спадщини Івана Франка, висвітлення ідей вченого стосовно стану, ролі і значення підручників у тогочасній школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням спадщини Івана Франка на різних етапах розвитку суспільства займалися літературознавці, педагоги, філософи. Погляди І. Франка на окремі аспекти освіти й виховання молоді, розвитку